

Musik i Cajunland

en levende musikkultur gir' musikalske børn

Af Erik Lyhne og Elsebeth Krogh

Et Musikalsk rejsebrev fra Louisiana USA.

Laissez les bon temps rouler - Lad de gode tider rulle. Sådan lever cajunfolket i Louisiana, Usa. Cajunfolket har under devisen Lâche pas la patate - spild ikke kartofflen (giv ikke op), bevaret deres kultur trods mange forsøg på at kue dens særpræg.

I oktober måned var vi 15 danskere på et 14. dages kursus og koncert besøg over-there, hvor der eksisterer en unik musik- og dansekultur. Denne kultur har rødder tilbage til fransk folkemusik, men er nu blandet op med inspiration fra mange andre musikformer.

I denne sydstat - med racemæssige forhold, som man som dansker ikke helt forstår, men må respektere, når man besøger landet - lever de hvides cajun-musik side om side med de sortes zydeco-musik, og hvor de hvide synger på fransk - er de sortes musik primært på engelsk. For at forstå denne kultur må vi gå tilbage til det 15. århundrede

Fransk emigration

Ligesom andre europæere drog mange franskmænd mod de nyopdagede kontinenter. Fra omkring 1550 - 1650 emigrerede mange franskmænd til et område, de kaldte Nova Scotia eller Acadia, der ligger omkring Skt. Lawrencefloden i Canada. Her bosatte de sig side om side med engelske emigranter. Fra ca. 1613 - 1713 kom englænderne og franskmændene i krig om magten i dette område, og kort fortalt blev franskmændene brutalt smidt ud af Canada og i deres søgning efter nye steder at bosætte sig endte de i sumpområderne i Louisiana omkring Mississippifloden og den Mexikanske Golf.

Her blev en unik kultur langsomt opbygget, og sang, musik og dans var en væsentlig del af sammenholdet. Mange af sangenes tekster relaterer direkte til opgøret mod englænderne. Musikken har senere gennem tiden hentet inspiration fra og er blevet påvirket af de folk der ellers boede i området.

Op i det 19. århundrede har Cajun kulturen været udsat for forskellige statslige tiltag. På tidspunkter var minoritetskulturer bandlyste, og alle skulle partout anglofiseres. I dag er cajun-kulturen derimod i højsædet og mange steder er det sågar en modetrend at tilhøre denne kultur. Generationer forenes igen omkring udførelsen af cajun musikken.

I Danmark ser man også en stigende interesse for både den musikkultur der kommer fra cajun området - og for samme områdes madkultur.

Hvad er cajunmusik:

Cajunmusikken er en blandingsmusik, baseret på franske og fransk-acadiske musiktraditioner, med indflydelser fra tysk, spansk, skotsk, irsk, anglo-amerikansk, afro-caribisk og amerikanske indianeres musik.

Musikken fødtes og udvikledes af et fordrevet folkefærd, der endelig fandt et nyt hjem i Louisiana. Den udviklede sig til en stærk og særpræget musik, der til trods for pres udefra har beholdt sit franske sprog og sin identitet.

Cajunmusikken er et dokument på en 250 år gammel kultur. Det er folkemusik spillet på harmonika og violin, dansemusik, i dag domineret af twosteps og valse. Der er folkelig poesi, der behandler hverdagen i kærlighed, hårdt arbejde, sorg og glæde. Fundamentale følelser, udtrykt mere fra hjertet end fra hovedet. Musikken er overleveret uden noder. Den er gået i arv fra generation til generation og har som sådan hele tiden været underkastet forandringer. Typisk for musikken er dens inderlighed "en klagesang så ensom som martsvindens hyl". En enkel, livsbekræftende musik, der er let at forstå og identificere sig med.

Instrumenterne er violin og enradet diatonisk harmonika ledsaget af triangel og guitar.

Cajun er de hvides musik og høres og spilles i dag på steder, hvor hvide primært kommer.

Hvad er zydeco:

Zydeco er de sortes musik, der lever parallelt med men adskilt fra cajun-musikken.

Zydecoen er udsprunget af det samme repertoire af valse og twosteps som cajunmusikken, men rytmen er forskellig fra de hvides cajunmusik. I zydeco bruges vaskebræt som standard rytmeinstrument, og beat'et er meget markant, pulserende, med synkoperede rytmer. Zydecoen

kan opdeles i to typer, land- og byzydeco.

Landzydeco, *rural zydeco*, der ofte spilles på den eenradede harmonika, har enkle temaer, riffs, og går i en eller få akkorder, og sangen består af få gentagne sætninger, tit digtet undervejs, tit på engelsk eller *frenghish* (en blanding af fransk og engelsk).

Byzydeco, *urban zydeco*, er centreret om den to- eller treradede harmonika, eller tangentharmonikaen. Harmonikatyper, der muliggør kromatik og brug af "blå" toner. Denne form er da også meget bluespræget, og har foruden harmonikaen, saxofon, el. guitar og keyboard som eventuelle soloinstrumenter, eller der kan være en hel blæsersektion. Dermed er byzydeco mere arrangeret og kompliceret musik, men fælles for begge zydecotyper, er en pågående elektrisk sound med harmonikaen i centrum og vaskebrættet i forgrunden som obligatorisk rytmeinstrument.

En levende musikkultur giver musiske børn

Dette var en kort introduktion til historien bag musikkulturen i det sydligste af staten Louisiana. Der er mange oplevelser og ting at skrive om fra vores tur til Louisiana, men her i Dansk Sang vil vi koncentrere os om mødet med en levende musikkultur og hvordan den påvirker børnene i musisk retning lige fra fødslen.

Det første man oplever, når man går til koncert eller oplever musikken hvor den spilles er, at alle kan synge med og at alle danser med og kan de dansetrin der bruges til musikken. Det gælder uanset om det er på de sortes zydecosteder eller på de hvides cajunklubber. Man kan roligt sige, at livet og den musikalske oplevelse er i højsædet.

Dette gør sig også gældende for børnene. Vi så ikke eksempler på at børnene blev stillet op på pædagogiske rækker og skulle lære de forskellige dansetrin og sange. De lever med når musikken spiller og dansen trædes.

Et eksempel er fra en stor zydecokonzert med Keith Frank, et af de hotteste navne p.t., hvor 1000 voksne danser de samme dansetrin og ovenikøbet organiserer store line dances (med inspiration fra countrymusikken), hvor alle er med. Her står børnene på sidelinjen og aflurer de voksnes dansetrin, og man kan se hvordan de lige så langsomt står og organiserer deres dansegruppe og lærer både trin og sange ved at aflæse de voksne.

En anden mulighed er at børnene kommer op på forældrenes arme og hænger - for derigennem at få en kropslig oplevelse af danserytmerne.

I canjun musikken kender alle de gamle traditionelle sange og kan dem udenad. Sange der tages frem tit og synges og spilles. Børnene hænger på, og lærer ved at være med. På denne måde lærer de også det specielle cajunfransk, som sangene synges på.

Musikken, dansen og sangen lever i hverdagen og er et fælles samlingspunkt, og ikke som i Danmark, hvor musik og sang sjældent fungerer på denne måde.

Vi havde flere oplevelser hvor musikken og dansen blev spontant arrangeret når vi kom. Vi boede på et lille cajunsted, med små hytter ned til bayouen (flodbredden). Her arrangerede indehaverne, deres børn og venner cajuntræf flere gange under vores besøg. Vi spillede og jammede både de traditionelle cajunsange og danske sange og viser i en skøn sammenblanding.

Ved mødet med Billy og hans kone, der gæstfrit inviterede os på sightseeing i sumpområderne, blev der straks ringet efter nogle lokale musikere - bl.a. en dreng på 13 år - og hurtigt var der etableret en musisk sammenkomst på tværs af både aldersmæssige og kulturelle grænser.

Koncert på St. Edmond school

Under vores ophold gav vi en del koncerter bl.a. på en skole for en gruppe børn fra 1. - 6. klasse. Vores repertoire bestod dels af cajun og zydecosange og dels af danske folkedanse og -viser.

Børnene kom roligt ind i salen, hvor vi skulle spille, og satte sig ned, men efter den første tone, danser alle rundt - selv drengene - til twostep, vals og hvad der ellers blev spillet. Ingen forklaringer eller instruktioner var nødvendige. Efter vores mening må det være enhver musiklærers drøm, at man fra barnsben opbygger et fællessprog med sange, dansetrin og musik. Her handler det ikke så meget om at vise sig frem og være god på det individuelle plan, men at gøre det bedste man kan, for at den fælles oplevelse bliver så stor som mulig.

Selv da vi sang en stille dansk ballade, var børnene "fyr og flamme", men de fattede hurtigt, at de skulle sætte sig ned og lytte til denne stille sang.

I en efterfølgende samtale med skolelederen Sister Stephanie gav hun udtryk for, at hun var ked af at de ikke arbejdede med musik på skolen - de havde faktisk ingen musiklærer, men på trods af dette var musikken og dansen altså integreret som en stor del af børnenes udtryksformer. Ved afskeden med skolen stod mange af børnene og sang og lavede klappelege for os.

Børn på scenen

Vi var som sagt til mange koncerter og store byfester, hvor det hele kogte. Til mange af disse koncerter var der en del børn der "sad ind" og gav et eller to numre på violin eller harmonika. Der er sågar børnecajunbands, som giver mange koncerter.

I cajunkulturen så vi hvordan bedsteforældre og børnebørn spillede sammen og på den måde går cajunkulturen i arv fra generation til generation.

Vi var også på besøg hos en zydeco-familie hvor orkestret bestod af far, mor og en række børn. Ved dette besøg kunne vi i bogstaveligste forstand se, hvor stor betydning og vægt musikken har i hverdagen. Dagligstuen var ét stort øverum med musikinstrumenterne anbragt side om side med fjernsyn, sofa og familiebilleder.

En anden oplevelse vi havde, var i New Orleans. Havnepartiet ved Mississippifloden er et yndet udflugtsmål for børnehaver og skoler. Mens lærerne slappede af i skyggen, oplevede vi at børnene straks organiserede sanglege og andre musiske aktiviteter - og alle der gik forbi kunne ikke lade være med at blive smittet af børnenes musikglæde.

Hjemme igen

Hjemme igen blev de danske børn udsat for alle de indkøbte instrumenter, og det varede ikke længe før der var god gang i den med musik og dans. Zydecodansen er også blevet meget populær blandt de lærerstuderende på Århus Dag- og Aftenseminarium og blevet brugt på div. efteruddannelseskurser til stor fornøjelse for mange.

Erik Lyhne - musiklærer ved Århus Dag- og Aftenseminarium

Elsebeth Krog - musiker og kursusgiver udi cajun- og zydeco-musikken.

Kursusarrangør for turen til Louisiana - har boet i lange perioder i Louisiana og studeret musikken på nærmeste hold. Medforfatter til bogen: CAJUN - en kultur og musikhistorisk rejse gennem cajunland i Louisiana UAS. Forlaget Lyren 1993. (bestilles på telefon 86 15 80 30)

Hvis nogen er yderligere interesseret i dette emne kan Elsebeth kontaktes på telefon/fax 31 57 82 97

Artiklen er også trykt med fotos mv. i Dansk Sang nr. 6 1997/98